

De Hervorming.

EEN GEDENKSCHRIFT.

INHOUD.

DE WARE VRIJHEID,

door Dr. J. D. DU TOIT.

DE HERVORMING,

door Ds. T. HAMERSMA.

DE BEGINSELEN VAN DE HERVORMING,

door Dr. S. O. LOS.

Uitgave van het Calvijn Jubileum Fonds.

DE WARE VRIJHEID.

(Hervormings-preek).

Staat dan in de vrijheid, met welke Christus ons vrijgemaakt heeft, en wordt niet wederom met het juk der dienstbaarheid bevangen.....Want gij zijt tot vrijheid geroepen, broeders! alleenlik gebruikt de vrijheid niet tot een oorzaak voor het vlees; maar dient elkander door de liefde. Gal. 5:1 en 13.

Daar gaat een roep van vrijheid door de wereld heen. „Vrij zijn!” zo klinkt het uit aller mond.

De grote oorlog die tans woedt, wordt een bevrijdingsoorlog genoemd. De kleine naties zullen uit hun banden en onderworpenheid worden verlost—zo zegt men. Maar ook grote naties schudden het juk af. Ziedaar Rusland!—zegt men—het heeft zich bevrijd van de heerszuchtige Czaar en diens mederegeerders. Ja—zo gaat men voort—alle naties zijn bezig om zich aan tirannie en slaafse overheersing te onttrekken. Zie maar wat de socialisten doen—zo wordt ons toegeroepen—zij brengen in alle landen een omwenteling teweeg, zij leggen overal de grondslagen van een eeuwige vrijheid. De nacht is voorbijgegaan en de dageraad van vrijheid en broederschap breekt aan—zo wordt gejubeld.

Is dit waar? Breekt eindelijk de dag over de donkere wereld aan? Heeft men eindelijk de ware vrijheid gevonden?

Tot beantwoording van deze vragen hebben wij op deze gedenkdag van de Hervorming gereede aanleiding. Immers, de grote schat, die de Hervorming aan de wereld heeft teruggegeven is: de vrijheid.

de vrijheid die door menselijke overheersing overal was zoek geraakt.

Doch laat ons beginnen met de vraag, wat Gods Woord dienaangaande ons zegt. Zo deden de Hervormers en zo zullen wij blijven doen; want daaruit zal blijken of wij waarlik kinderen van de Hervorming zijn.

Onze tekst is een woord dat Paulus aan de Galatiërs schreef, een woord dat nadere toelichting vraagt.

De aanleiding tot het schrijven van de Galaterbrief is bekend. Paulus had de Galatiërs tot vrijheid geroepen, de vrijheid namelijk die in Christus Jezus is. Christus had hen verlost van de vloek der wet, een vloek geworden zijnde voor hen. Dat was geschied aan het kruis; want er is geschreven: *Vervloekt is een iegelik, die aan het hout hangt (3:13)*. De verdoemende kracht van de wet was dus geweken voor degenen die in Christus Jezus zijn. Hetgeen de mens onmogelijk was, namelijk het blijven in al hetgeen geschreven is in het boek der wet om dat te doen (3:10), was door Christus tot de laatste jota en tittel volbracht.

Die blijde boodschap van het Evangelie hadden de Galatiërs uit Paulus mond gehoord en van blijder harte aangenomen (3:2—6).

Sedert zijn vertrek echter waren ook daar valse broederen ingekropen, om te verspieden de vrijheid die de Galatiërs in Christus Jezus deelachtig geworden waren, opdat zij hen tot dienstbaarheid zouden brengen (2:4).

Tegen de zodanigen nu keert zich de apostel, tegen de voorstanders van het Farizeïsme, dat zich in tweeërlei vorm heeft geopenbaard.

Ten eerste wilde men de gemeenten van Galatië

tot dienstbaarheid brengen door opnieuw Oud-Testamentiese vormen, gebruiken en ceremonieën in te voeren. Paulus spreekt van het onderhouden van dagen en maanden, en tijden en jaren (4:10). Dat waren echter schaduwen, die voor het licht van Christus wijken moesten.

Hun wederinvoering was dus niets anders dan het weeropleggen van een juk, dat Christus de gelovigen van de schouders genomen had.

Maar de valse broeders waren daarmee niet tevreden. Een poging werd gedaan om „de gehele Wet” aan de Galatiërs op te leggen als voorwaarde ter zaligheid. Niet slechts de Wet der ceremoniën, maar ook de Wet der zeden. Het „doet dat en gij zult leven” zou in de plaats komen van het geloof in Christus Jezus, die de hele Wet voor de gelovige heeft volbracht. Vandaar dat Paulus waarschuwt: „En ik betuig wederom aan een iegelijk mens, die zich laat besnijden, dat hij een schuldenaar is de gehele Wet te doen. Christus is u ijdel geworden, die door de Wet gerechtvaardigd wilt worden; gij zijt van de genade vervallen” (5:3, 4).

Let ook op wat voorafgaat. In hoofdstuk 4 vergelijkt Paulus het verbond op Sinaï met Israël gesloten bij Hagar, de slaavin van Abraham. Wij echter, zegt hij, zijn kinderen van Sara, de vrije. Het Jerusalem dat nú is, is dienstbaar met haar kinderen. Maar het Jerusalem dat boven is, is vrij, hetwelk is ons aller moeder (4:25, 26).

Op grond daarvan zegt de apostel: Staat dan in de vrijheid, met welke Christus ons vrijgemaakt heeft en wordt niet wederom met het juk der dienstbaarheid bevangen.”

De Galatiërs worden tot een besef van vrijheid opgeroepen. Maar er staat een voorwaarde

bij. Het is de vrijheid, waarmee Christus hen vrijgemaakt heeft. M.a.w. zij waren vrij, niet „tot dienstbaarheid”, maar ook niet tot losbandigheid. Er moest geen „juk” zijn, maar ook geen „oorzaak voor het vlees.” De Wet zou in één opzicht blijven, n.l. om te dienen door de liefde (5:13), om te wandelen door de Geest (5:16). In plaats van knechten komen er kinderen, die „Abba, Vader” roepen en de Wet uit dankbaarheid volbrengen (4:6).

Hiermee is ons tekstwoord genoegzaam toegelicht.. Wij gaan er tans toe over om in verband daarmee het grote feit van de Kerkhervorming te gedenken.

Door de wereld gaat een roep voor vrijheid. Geen wonder, want de mens is niet tot slavernij, maar tot vrijheid geschapen. Wel is de zondeval tussenin gekomen, maar die heeft de dorst naar vrijheid niet te niet gedaan. Vandaar dat de leuze van „Vrij-zijn!” altijd weer op gevoelige oren valt.

Wat de zondeval wel heeft gedaan is dat hij de mens altijd weer het valse artikel in plaats van het ware in de handen speelt. Vandaar dat niet iedere vrijheidsroep ons als gelovigen bekoren kan. Dit heeft de Hervorming ons geleerd.

Laat ons dit nader aanwijzen door vervolgens te letten op onze persoonlijke, kerkelijke en staatkundige vrijheid.

Wat onze personen betreft heeft de Hervorming de vrijheid des gewetens uitgeroepen. Daaronder wordt verstaan, dat wij in alles wat de dienst des Heeren aanbelangt vrij zijn van het juk en alle mense'like gezag, en in de konscientie alleen onderworpen zijn aan God en zijn Woord.

De Roomse Kerk heeft hiertegen gezondigd door ten eerste het Woord van God, de Heilige Schrift, aan de gewone gemeenteleden te onthouden. De gewone man kende dus het Woord en het gezag des Heeren niet meer. Ten tweede heeft Rome tegen het beginsel van gewetensvrijheid gezondigd, door naast Gods Woord als bindend en gezaghebbend te stellen de overlevering (traditie) en de besluiten der Kerk.—*Roma locuta est, Rome heeft gesproken* — was genoeg om aan alle geschil een einde te maken. Wat de priester bepaalde was het einde van alle tegenspreken. Hij ordeneerde wat mocht en wat niet mocht; hij woog het gewicht der beleden zonden, en hij proklameerde van zijn biechtstoel, wat de zondaar doen moest om de vrede der ziel weer deelachtig te worden. Het Jezuïetiese „perinde ac cadaver”, dat is „gehoorzaam aan de Kerk, alsof gij een zielloos lijk zijt”, karakteriseert heel het streven van de Roomse Kerk.

Dit nu is de dwingelandij welke Luther verbrak. Hij verbrandde de pauselijke bul en verkondigde in gloeiende woorden „de vrijheid van een Christenmens.”

Daarin werd hij door Calvijn en onze Belijdenis gevolgd. Deze laatste zegt: „overmits de gehele wijze van de dienst, welke God van ons eist, in zijn Woord in het brede beschreven is, zo is het de mensen, al ware het zelfs apostelen, niet geoorloofd iets anders te leren dan ons nu geleerd is door de Heilige Schriften”.

Luide hebben de Hervormers geroepen: „Staat dan in de Vrijheid!” Maar hun bedoeling was niet om het geweten geheel bandeloos te maken. Met Paulus hebben zij aan die vrijheid een voorwaarde verbonden: „staat in de vrijheid waarmee Christus u vrijgemaakt heeft.”

Hoe heeft Christus de mens vrijgemaakt? Door hem te binden aan de Wet des Heeren. Wie de zonde vrijelijk doet en de driften van zijn vlees volgt, m e e n t dat hij vrij is, maar hij is een dienst-knecht (letterlik: een slaaf) van de zonde (Joh. 8: 34). Wie daarentegen door Christus vrijgemaakt is, die is waarlik vrij (Joh. 8:36). Vrijheid is dus geen bandeloosheid maar gebondenheid aan ons levens-element, dat is: de Wet des Heeren. Een boom is vrij zich te ontwikkelen en de takken breed uit te slaan, als hij maar gebonden blijft aan zijn wortel en zijn levensbodem. Zo ook de mens.

De vervulling van de wet des Heeren uit liefde tot God en de naaste, is de ware vrijheid. Niet als slaven maar als kinderen dienen wij God. Niet als kontraktanten maar als broeders dienen wij elkander.

Laat ons steeds bedenken, dat onze vrijheid is de band aan het Woord van God.

Zo menigeen drijft de persoonlijke vrijheid te ver. De een zegt: „Paulus geeft mij verlot om alle dingen te onderzoeken, als ik maar het goede behoud.”

Zeker. Maar hebt gij nu recht om te gaan onderzoeken als gij van tevoren weet, dat iets kwaad is? Hebt gij recht met uw zondig vermaak voort te gaan—al maar met verwijzing naar dat apostoliese woord? Dit wordt helaas! zo dikwels gedaan.

Een ander beroept zich op wat 1 Cor. 3:22 zegt: „Alles is uwe, hetzij tegenwoordige, hetzij toekomstige dingen.”

Zeker, maar bedenkt gij daarbij, dat gij van Christus zijt (vs. 23)? Hebt gij recht op alles, ook als gij uw zwakkere broeder ergert, dat is: in zijn geloof wilt doen struikelen? Is dat een dienen

van elkander door de liefde? Of zegt Paulus: „Verderf die niet met uw spijsze, voor welke Christus gestorven is (Rom. 14:15)?

Laat ons dus staan in onze persoonlijke vrijheid, maar laat ons erbij bedenken: het moet de vrijheid zijn, waarmee ons Christus heeft vrijgemaakt.

Ook over de kerkelijke vrijheid moet hier worden gehandeld. Rome heeft, gelijk gezegd, het gezag van de Schrift weggenomen en daarvoor in de plaats het gezag van de Kerk gesteld. Daarbij kwam dat de gewetens door allerlei bepalingen omtrent sakramenten, aflat, biecht en zoveel meer aan banden werden gelegd. Geen wonder dus, dat niet alleen het persoonlijk maar ook het kerkelijk leven in een toestand van knechtelijke dienstbaarheid gevangen lag.

Vandaar dat de Hervormers optraden met de leer, dat de Kerk geen recht had om iets naast het Woord van God, hetzij Overlevering, hetzij besluiten van kerkelijke vergaderingen te plaatsen als met goddelijk gezag bekleed. Jezus toch had gezegd: Tevergeefs eren zij Mij, lerende leringen, die geboden van mensen zijn (Mat. 15:9). Zelfs was het gevolg van de instellingen der Farizeën dat het gebod van God werd te niet gedaan (Mark. 7:9). „Indien gij, zegt Paulus, met Christus de eerste beginselen der wereld zijt afgestorven, wat wordt gij, gelijk of gij in de wereld leeftet, met inzettingen belast, n.l. raak niet en smaak niet, en roer niet aan” (Col. 2:18—23). Onder het Oude Testament was dit wel noodzakelijk maar met de vrijheid waarmee Christus de Kerk had vrijgemaakt, was zulk een reglementen-net ten enenmale onbestaanbaar.

Hiermee is echter niet gezegd, dat alle kerke-

like belijdenis, overlevering en besluiten geheel verwerpelijk zijn. Dit is het uiterste van de valse vrijheid, waarvoor wij ons te wachten hebben.

Want, let wel, onze belijdenis plaatst zich niet naast of tegenover het Woord van God. Neen, maar zij wil niets anders dan een refleks, een afspiegeling zijn van hetgeen ons in Gods Woord is geopenbaard. De belijdenis doet dus niet het Woord Gods teniet, maar handhaaft dat Woord wanneer de dwaling zich daartegenover stelt.

Wanneer dus geroepen wordt: „Weg met alle dogma, met alle belijdenis, met alle gezag in de zaak des geloofs!”—dan weerstaan wij dit als een uiting van de valse vrijheid en strijden wij voor het geloof (de belijdenis), dat eenmaal aan de heiligen is overgeleverd.

Hetzelfde geldt van de overlevering en het kerkelijke besluit. Zij moeten Schriftmatig zijn, of zij worden door ons niet aanvaard.

Dit is ook van toepassing op de dienaren, die tot de dienst der Kerk van Christuswege geroepen zijn. Wij bestrijden de priesterheerschappij, maar dit rechtvaardigt de bewering niet, dat nu alle ambt in de Kerk van Christus verwerpelijk is.

Christus is het die de dienaars aan zijn gemeente geeft (Ef. 4:11), en daarom moeten wij hen gehoorzaam en onderdanig zijn (Hebr. 13:17).

Hoe dikwels wordt dit vergeten en tegen deze waarheid gezondigd!

Hoe menigeen zegt (of denkt): „laat de leeraar maar preken, hij wordt ervoor betaald; maar ik heb mijn eigen opinie en ik zal mij aan zijn vermaning niet storen.”

Hoe menigeen zegt (of denkt): „laat de ouderling maar waarschuwen voor de zonde, laat hij maar vermanen om de dienst des Woords en het Sakra-

ment niet te verwaarlozen; ik zal nochtans mijn eigen weg gaan; ik heb ook mijn verstand en laat in mijn huis geen vreemde toe."

Hoe menigeen zegt (of denkt): „de diaken is eigenlijk maar een lastpost; hij komt gedurig tot offervaardigheid en daden van barmhartigheid mij opwekken; maar ik weet zelf wel hoe ik mijn zaken besturen moet en ik laat niet toe, dat een ander over mijn bezitting heerse."

Dit nu is een misbruik maken van de vrijheid, waarmee Christus ons vrijgemaakt heeft. De verwerping van Christus' gezant is de verwerping van Christus zelf.

De valse vrijheidsgeest welke tans door de wereld waait, is ook in de Kerk van Christus ingedrongen en heeft ook daar zijn verwoestingen aangericht—meer dan wij denken.

Onze herdenking van de Kerkhervorming strekke daarom daartoe, dat de Kerk weer uit haar verval worde opgeheven en met het gezag van Christus worde omkleed!

De ingeving (inspiratie) van de valse vrijheidsgeest zouden wij ook op andere terreinen kunnen aanwijzen. Geklaagd wordt dat de kinderen niet meer aan de ouders onderdanig zijn. Geklaagd wordt dat de dienstknecht tegen zijn heer opstaat. Vandaar dat de zonde de jeugd verwoest, en dat de werkstakingen de maatschappij ontwrichten.

En nu is wel allerlei baasspelerij en onderdrukking de onmiddellike aanleiding tot al die wanstand en verwarring. Maar in de grond der zaak zijn het de gezagverwerpende invloeden, die de wereld van kwaad tot erger drijven.

Daartegen sta dan ons woord van protest. Wij

zijn tot vrijheid geroepen, maar niet om daarin te vinden een oorzaak voor het vlees.

Ten slotte nog een woord over onze s t a a t k u n d i g e vrijheid. Het is niet mogelijk over de Hervorming te spreken en hiervan te zwijgen.

Luther heeft niet alleen geprotesteerd tegen de heerschappij van de priester, maar ook tegen de onderdrukking van de a d e l van zijn tijd. Zijn vrijheidsroep bleef niet tot de Kerk beperkt, maar drong tot het maatschappelijke en politieke leven allerwege door.

In sterkere mate was dit met de Calvinistische Reformatie het geval. Naar het gevleugelde woord van Groen van Prinsterer is het Calvinisme de oorsprong en waarborg van onze staatkundige vrijheden. In Calvinistische landen als Holland, Engeland en N. Amerika heeft dan ook de politieke vrijheid haar schoonste triomfen gevierd.

Maar zie, het duurde niet lang of deze vrijheid, uit het g e l o o f geboren, werd uitgeruild voor een andere, die een kind is van het o n g e l o o f.

Toen de boerenkrijg in Duitsland uitbrak, gevoelde Luther zich gedrongen daartegen een luidklinkend verzet aan te tekenen. Immers, de valse vrijheid was aan het woord gekomen en had in gezagsverwerping zichzelf geopenbaard.

Hetzelfde moest Calvijn doen toen de Libertijnen de vrijheid gingen gebruiken als een oorzaak voor het vlees.

Eindelijk werd de vrucht van valse vrijheid voldragen in de Franse Revolutie—een beweging die haar begin heeft in het ongeloof en haar einde in de verwerping van alle gezag. Het v o l k zou bij meerderheid van stem beslissen wat recht en wat onrecht is. Met de tirannie werd ook de heerschappij ver-

werpen.

„Geen God en geen meester!” was voortaan de leus.

Die vrijheidsroep, eerst grotendeels tot Frankrijk beperkt, gaat nu als een machtige stroom over de wereld heen. De bestaande regeringen moeten weg. En wat komt ervoor in de plaats? De meerderheidstem van het volk; van dat volk, dat heden roept: „kroont hem!” en morgen: „kruist hem!”

Ons verzet gaat dus niet tegen de uitbreiding van volksinval en geweld (de Calvinisten hebben dit zelfs gewild en inderdaad bevorderd), maar tegen het stellen van het volksgezag inplaats van het overheidsgzag, iets wat gewoonlijk tot gevolg heeft de verwerping van het Godsgezag zelf. De Russen, die hun Czaar onttroonden, hieven dadelik de leuze aan: „Geen regering meer bij de gratie Gods!”

Deze gebeurtenis (en vele anderen) strekke ons tot waarschuwend voorbeeld. Dit is niet de vrijheid, waarmee Christus de mens heeft vrijgemaakt. Zij is vals, want zij brengt de mens altijd weer, zij het ook in ander vorm, onder de heerschappij van zonde en geweld.

Zo spreekt dan de Hervorming nog haar woord tot ons en kan haar gedenkdag ons een grote zegen brengen. Als wij maar steeds vasthouden, dat niet alle vrijheid de ware vrijheid is. Alleen wanneer de Zoon ons vrijgemaakt heeft, zijn wij waarlik vrij. Hij verlost ons door zijn bloed van de zonde en maakt ons tot gehoorzame kinderen Gods door de werking van zijn Geest. Door Hem alleen zullen wij eenmaal priesters en koningen zijn Gode en zijne Vader!

Amen.

J. D. DU TOIT.

DE HERVORMING.

Weldra is het 400 jaren geleden, dat de Hervorming in Europa plaats vond. De Hervorming van de christelijke kerk van die dagen. Als datum van aanvang van die gewichtige gebeurtenis wordt in de regel genomen 31 Oktober 1517. Maar heel juist is die datum niet. Een gebeurtenis van zo groot gewicht en van zulke ver reikende gevolgen vindt gewoonlik niet plaats op een dag of op een bepaald uur.

Waarom die dag dan juist genomen is, zullen de lezers zien, als zij met aandacht dit stuk doorlezen.

De Hollandse Afrikaners, en voor een groot deel ook de Engelse bewoners van ons land zijn meest allen kinderen van de Hervorming. Onze vaders toch woonden eertijds in de landen der Hervorming. In Frankrijk was een lange en bloedige worsteling op kerkelijk gebied. Zij die de Hervorming toegedaan waren, werden in dat land verdrukt en een groot deel van die verdrukten vluchtten naar zulke landen, waar vrijheid van godsdienst was. Dat waren Duitsland, Engeland en Nederland. In die landen werden die vluchtelingen met open armen ontvangen, en met grote gastvrijheid werd hun herberg verleend. In Amsterdam liet de regering een menigte huizen voor hen bouwen. Toen Nederland de Kolonie de Kaap de Goede Hoop stichtte in 1652, en het bleek dat hier een goede toekomst was voor een blanke bevolking, gaf de regering van Nederland aan de vluchtelingen uit Frankrijk de gelegenheid hierheen te komen. Velen maakten van dat aanbod gebruik, en zo kunnen we zeggen, dat ook de afstammelingen van die Fransen, kinderen van de Hervorming zijn.

Wij allen stellen daarom groot belang in de strijd van ons voorgeslacht, op kerkelijk gebied.

Nu de gedenkdag van de Hervorming nadert is het

nodig, nuttig en aangenaam voor ons, dat we herinnerd worden aan de feiten en de betekenis van de door God bewerkte en gezegende Hervorming.

Waarom was de Hervorming nodig?

Ten tijde van het jaar 1517, toen de Hervorming plaats vond, was de Roomse kerk zo goed als de enigste Christelike kerk in Europa. In het jaar 1054 was er wel een grote scheuring in de Christelike kerk ontstaan over een punt in de belijdenis en was de Griekse Kerk, of zoals zij zich zelf noemt de Orthodoxe, dat is rechtzinnige, van de Kerk afgescheiden, maar niettegenstaande dit feit was de kerk van het Westen met Rome als haar middelpunt, en de paus als haar geestelik hoofd, de invloedrijke en toonaangevende kerk gebleven. In al de landen van Europa, die van betekenis waren, was de Roomse kerk de K E R K .

Er was toen éénheid in de kerk. Werd er gesproken van de kerk, dan wist ieder dat daarmee maar één kerk kon worden bedoeld, en dat was de Roomse kerk. Wie een kerkgebouw in een vreemde stad of dorp aanschouwde, had niet nodig te vragen aan welk genootschap, dat fraaie gebouw behoorde. Het kon maar aan één behoren en dat was het machtige en grote Roomse kerkgenootschap.

Wat het uitwendige aangaat, was de Roomse kerk in die dagen nog schoon en aantrekkelijk in haar éénheid, grootheid en kracht. Als zij sprak, moesten keizers en koningen luisteren.

Wie zich tegen haar durfde verzetten, streed als tegen God. Hij werd in de regel verpletterd. Haar rijkdom was schitterend. Rijkdom, macht en grootheid maken echter niet het wezen van een kerk uit. Het komt erop aan, wat er in geleerd wordt, en hoe

het leven van haar leiders en leden is. Het komt er op aan, of een kerk God in haar leer en leven verheerlijkt. En dat deed de Roomse kerk juist niet. Zij was met al haar uitwendige schoonheid en pracht irweldig verdorven, en als door de kanker aange-tast.

In de loop der eeuwen was de bisschop van Rome langzamerhand onder de naam van paus het hoofd van de christelijke kerk geworden. Dit was tegen de leer van de Heilige Schrift, die niets wil weten van zulk een hoofd, doch was nu zulk een paus steeds in zijn wandel een voorbeeld van geloof en zedelijkheid geweest voor de leden der kerk, dan kon er veel voor zijn geestelijke heerschappij gezegd zijn geworden.

Helaas vele pausen gaven zich over aan wellust, wereldsgezindheid, wreedheid en aan onverschillig heid aangaande de godsdienst. Het pausdom was langzamerhand een aanfluiting, een schande voor de ganse kerk geworden.

Waar het zo met het hoofd van de kerk gesteld was, laat het zich gemakkelijk denken, wat van de bisschoppen en de gewone priesters kon worden verwacht. Vele bisschoppen hadden 2 of 3 posten tegelijk. Albrecht van Mains was tegelijk aartsbisschop van Maagdenburg, en bisschop van Halberstadt. Kardinaal Wolsey was tegelijkertijd aartsbisschop van York, en kanselier van het Engelse rijk. Voor de hoge kerkelijke ambten werden zonen van koningen en mannen uit de adel genomen. Op bekwaamheid en geestelijke geschiktheid werd daarbij niet getet. Zo was het bestuur van de kerk van boven tot beneden totaal bedorven. Geen voorspoed, heil en zegen was daarvan voor de kerk te wachten, doch slechts verval, ellende en vloek. Het leven van priesters, monniken en andere geesteliken was gans

en al in strijd met hun heilige en hoge roeping. Het verbod, dat de geesteliken niet in het huwelijk mochten treden, gaf aanleiding tot vele overtredingen van het 7de gebod. In de kloosters heerste niet meer als weleer lust tot wetenschap of begeerte, naar heiligheid, maar onwetendheid, en men gaf er zich over aan dronkenschap, brasserie en dergelijke zonden. De goeden uitgezonderd, gaven de geesteliken zeer weinig om het zielenheil van degenen, die aan hun zorg waren toevertrouwd. Zij waren geen sierraden van de kerk, maar stenen des aanstoots voor de betergezinden.

Bij het verdorven zedelijk leven van de geestelijkheid kwamen nog de dwalingen in de leer. In de loop des tijds was de ketterij op de kerkelijke akker zo welig gaan groeien, dat het goede zaad bijkans overal was verdrukt of zelfs verstikt.

De Heilige Schrift was van haar voornaamste plaats gedrongen, en had moeten plaats maken voor fabellen en overleveringen, voor wonderverhalen van heiligen en van relekwieën.

Het Heilig Avondmaal, in de zin van de Schrift, was al lang afgeschaft, en was vervangen door de mis, die in onze katechismus genoemd wordt een vervloekte afgoderij.

In de mis wordt de Heere Jezus altijd weer opnieuw geofferd, en de gemeente moet het brood en de wijn aanbidden als het wezenlijk vlees en bloed van de gekruisigde Heiland. Maria werd steeds meer op de voorgrond geplaatst en hoger vereerd dan Jezus Christus, de enige Middelaar en Verlosser.

Dwalingen in de leer brengen gewoonlijk misbruiken in de praktijk met zich mede. Ook hier was dat zo.

De priesters hadden de macht zonden te vergeven, en met een som geld kon men de poort des hemels voor zich openen.

In zulk een beklagenswaardige toestand was de kerk van Christus gezonken. Het spreekt wel van zelf, dat het op de ene plaats wel een weinig beter was dan op de andere, en dat er toen ook nog wel hier en daar vrome kerkedienaren gevonden werden. Over het algemeen was echter de toestand allertreurigst en door duizenden werd er naar een verandering uitgezien. In tijden van algemeen verval zijn er altijd mensen, die hun stem laten horen, en voor de gevaren waarschuwen en tegen het kwaad protesteren. Zo ook was het toen. Gedurig gingen er stemmen op, die om verbetering en herstel riepen. Te Pisa werd een grote kerkvergadering gehouden (1409). Alzo ook te Constanz (1414—1418) en te Bazel (1431—1449), teneinde het steeds sterker wordend verlangen naar een degelijke hervorming te bevredigen. De pausen traden daarbij op, alsof zij het van harte eens waren met het streven en de bedoeling daarvan, doch in de regel kwam er niets terecht van de besluiten dier vergaderingen. Zij werden krachteloos gemaakt door de onwil van hen, die ze moesten uitvoeren.

Van tijd tot tijd stonden er ook mannen op, die, in hun konsjensie gedrongen, voor zover het in hun macht stond, de misbruiken afschaften en de zuivere leer van het Evangelie verkondigden. Zo begon in Engeland in 1376 Wicklef zijn stem te verheffen tegen de bedelmonniken. Hij stierf wel niet als martelaar, maar toch werd na zijn dood zijn leer veroordeeld, en op bevel der kerk, zijn graf geopend en zijn lijk nog geschonden. Joh. Hus en Hieronymus van Praag, die in Bohemen de waarheid volgens Gods Woord verkondigden, werden op last van de

kerk beiden verbrand. (1415 en 1416).

Van hen gold het woord van de Heere Jezus: Het is een ander, die zaait en een ander, die maait. De arbeid van deze en andere mannen, die we niet kunnen noemen, werd rijkelijk gezegend. Toen het zaad door hen gezaaid opkwam, verwekte God mannen die tot de oogst konden ingaan. God geeft gedurig op zijn tijd aan de wereld, aan de kerk, aan *biezondere kringen mannen*, die we met recht kunnen beschouwen, als wonderen van zijn scheppende almacht en tevens van zijn vrijmachtige genade. Zij komen altijd op Gods tijd. Aan de verdrukte Israëlieten gaf de Heere in de nood een Mozes, en na de Pinksterdag voor de uitbreiding van het Evangelie een Paulus.

In deze donkere tijden van de kerk gaf de Heere Maarten Luther, een man wel door de Rooms en met de diepste minachting bejegend, maar die door ons protestanten als een ware Godsman wordt beschouwd. Een held, die de kerk uit het diensthuis uitleidde.

Maarten Luther werd op 10 November 1483 te Eisleben in Duitsland geboren. Zijn ouders waren eenvoudige mensen, maar vroom. Zij behoorden tot de boerenstand, waarop Luther zich later nog dikwelds beroemde. Zo arm waren zij, Luthers moeder meermalen zelf naar het bos ging om hout te halen en dat dan op haar rug naar huis droeg. Later werd Luthers vader mijner en geraakte tot een zekere mate van welvaart.

Luther, die de middelste was van 7 kinderen, kreeg evenals zijn broeders en zuster een strenge opvoeding. Op school ging het ook met hem hard toe. Op één morgen werd hij daar eens tot 15 malen getuchtigd. Hij leerde er echter ook iets en wel de

(Roomse) katechismus, de 10 geboden, het Onze Vader en de 12' artikelen. Toen hij 14 jaren oud was, ging hij school te Eisenbach en zong er, zoals arme studenten toen meermalen deden, in de straten voor zijn kost. Een welgestelde vrouw met de naam van Ursula Cotta schepte een behagen in de jonge knaap met zijn mooie stem en heldere ogen en zij nam hem in haar huis. Luther had veel aan haar te danken. Van haar leerde hij de spreuk: Er is niets op aarde zo kostelijk als de liefde van een vrouw.

In zijn later optreden was Luther wel eens grof, en dat moet voor een groot deel toegeschreven worden aan zijn niet wel verzorgde opvoeding. Hij was een ongeslepen diamant.

In 1501 was Luther student te Erfurt, en zijn vader was toen bij machte hem goed van het nodige te voorzien.

Hij studeerde met ijver, en maakte goede vorderingen. Toch was hij later nooit zo gepolijst en zo thuis in de klassieke kultuur als Erasmus, Melancthon, Calvijn en Beza, doch in zijn moedertaal, het Duits, was hij ongeëvenaard en overtrof hij al zijn tijdgenoten. Hij was in die tijd ernstig Rooms en een innige vereerder van de maagd Maria. Toen hij 20 jaren oud was, vond hij een komplette Latijnse Bijbel in de boekerij van de Universiteit, en het eerste wat hij daarin opsloeg en las, was de geschiedenis van de vrome Hanna en Samuel. En hij was als verrukt daarbij. Het was deels eigen schuld, dat hij nog geen volledige Bijbel had gezien, want er waren toen al verscheidene uitgaven daarvan verschenen. In 1502 werd hij B.A. en in 1505 M.A. Zijn vaders' begeerte was dat de jonge Luther advocaat zou worden. God beschikt het evenwel anders. Luther kreeg met zijn zonden te doen. Eerst stierf er plotseling een intieme vriend van hem en kort

daarna brak er een hevig onweder over hem los, toen hij opreis was, en dit bracht hem in grote zielsangst. Ten einde rust voor zijn ziel te vinden, besloot hij de wereld te verlaten en in een klooster te gaan (1505). Niet als een ongelovige, maar als een geruste in Zion had hij tot nu toe geleefd. Na een jaar van proeftijd deed hij de belofte om altijd in het klooster te blijven. Bij zijn opneming als monnik lag hij plat uitgestrekt op de grond in de vorm van een kruis, en werd toen besprengd met het gewijde water. Nu kreeg hij zijn eigen cel, met tafel, bed en stoel voorzien.

Hij studeerde zeer vlijtig in de Bijbel. Als monnik was hij zeer stipt in het doen van zijn plicht, en verrichtte het nederigste werk met de grootst gewilligheid. De vrede voor zijn ziel vond hij evenwel niet in zijn plichtsbetrachting. Door de onrust gekweld, wegens het gedurig vasten werd hij zeer mager. Een oude monnik herinnerde hem toen aan het artikel van de belijdenis: Ik geloof de vergeving der zonden en ook aan de tekst: De rechtvaardige zal door het geloof leven. In 1507 werd Luther priester en toen hij voor het eerst de mis bediende, was dat voor zijn vroom gemoed een levensgebeurtenis.

In 1510 ging Luther met een paar, twee makkers te voet een reis naar Rome maken, in het belang van de orde, waartoe hij als monnik behoorde. Een onbeschrijfelijke aandoening greep hem aan, toen hij de voor hem heilige stad van ver aanschouwde.

Alle heilige plaatsen bezocht hij er, en de scala santa of heilige trap, waarop, volgens de overlevering, de Heere Jezus voor Pontius Pilatus gestaan heeft, beklom hij op zijn knieën, al telde zij ook 28 treden. Het verblijf te Rome was voor hem een ont-nuchtering. De ogen gingen hem er open voor het grote bederf van de kerk. De geestelijkheid was licht-

zinnig, ongelovig en onzedelik en dat alles in zeer hoge mate. Luther aanschouwde het met een onzegbare zielesmart. Hij had gemeend een heilige stad te zien, waar vroomheid en godzaligheid op het schoonste bloeiden, en hij vond er een hel, een hel van boosheid en laagheid.

Na zijn terugkeer, werd hij benoemd tot professor aan de jonge Universiteit te Wittenberg, een klein onaanzienlijk stadje, dat evenwel door Luther wereldberoemd is geworden. Hij nam er zijn intrek in het klooster. In 1512 werd hij op aandrang van zijn vrienden doctor in de theologie. Toen ook nog was hij op zeer goede voet met de Roomse kerk. Voor hem was zij de enige, de grote, de heilige, de van God gezegende kerk. In zijn theologies onderwijs was echter Bijbels. Er was vrede in zijn ziel gekomen. Uit het geloof was hij gerechtvaardigd en niet uit de werken.

Waar is de roem! Hij is uitgesloten.

Niet uit de werken, opdat niemand roeme.

Deze woorden van de apostel Paulus leefden in Luthers ziel en wat zij leerden, kwam uit in het onderwijs dat Luther gaf.

De Psalmen en de brief aan de Romeinen verklaarde hij als professor het eerst voor de studenten. Vreemd zal het de lezer toeschijnen, als we zeggen dat Luther in die tijd (1517) nog bad tot de maagd Maria, en dat hij de Hussieten, die om het geloof bitter vervolgd werden, nog als grote ketters beschouwde.

Paus Julianus II, een zeer prachtlievende man, liet te Rome een grote sierlike kerk bouwen, die negen miljoen pond zou kosten. In 1506 begonnen, kwam dit indrukwekkende gebouw klaar in 1526. In de kerkelijke kas te Rome was evenwel geen geld

genoeg om die uitgave te bestrijden. De paus nam nu de toevlucht tot het verkopen van aflaten of bewijzen van de vergeving der zonden. Deze handel berustte op een geheel onbijbelse beschouwing van de Kerk aangaande de zonde.

De Roomsé kerk leerde toen, en leert heden nog, dat er tijdelijke en eeuwige straf voor elke zonde moet worden geleden. God kan alleen, en wil ook alleen de eeuwige straf vergeven, doch voor de tijdelijke moet de zondaar óf hier op aarde óf hier na maals in het vagevuur (het reinigingsvuur) lijden. De kerk nu, met de paus aan het hoofd, heeft het opzicht over deze straffen en dat niet alleen over de straffen op aarde, maar ook over die van de overledenen in het vagevuur. *

En nu heeft de kerk, zo wordt er verder geleerd en dit is een gewichtig punt, ook een grote schat van goede werken. De Heere Jezus en de vele zeer vrome leden van de kerk hebben die als een erfenis aan de kerk nagelaten. En de kerk kan die goede werken uitdelen aan hen, die te weinig hebben en die daarom niet uit het vagevuur zouden kunnen komen, of er zeer lang in zouden moeten vertoeven. Om die goede werken nu vrijwillig weg te schenken zou niet goed werken. Dan zouden ze niet worden gewaardeerd. Als iemand een som geld er voor geeft, toont hij daarmee dat hij iets, ja, misschien wel zeer veel voor de vergeving van zijn zonden over heeft.

Daarom verkoopt de kerk de goede werken.

Agenten van paus Juliaan gingen nu rond om de aflaten te verkopen. Geld voor de nieuwe kerk moest er komen, en hier was een prachtige bron. De mensen werden er ook nog door geholpen. Albrecht de 25 jarige aartsbisschop van Mains, en de kanselier van het Duitse rijk, was in schuld bij de paus.

Hij leende van de bank geld om die schuld af te doen. Wat de aflaat in zijn kerkelijk gebied zou opbrengen, zouden hij en de paus delen. Dat was de afspraak.

Albrecht stelde nu als zijn agent Dr. Tetzl (Diez) aan om van plaats tot plaats te gaan en handel te drijven met de aflaat. Hij was een onzedelik man, doch overigens gans niet ongeschikt voor het werk. Goed ontwikkeld, welbespraakt, luidruchtig en pronkziek van aard, maakte hij de gewenste indruk op de eenvoudige bevolking van stad en land. Als een bode van de hemel werd hij overal door de bevolking met gejuich, gezang, het luiden van klokken en vlagvertoon ontvangen. Tetzl wist biezonder op het gevoel van de mensen te werken, en het geld stroomde dan ook in de ijzeren kist, welke naast hem placht te staan. Zijn reizen brachten hem ook in de nabijheid van Wittenberg en zo werd Luthers aandacht op deze zaak gevestigd. Gedurig merkte hij welk een schromelik misbruik Tetzl van de aflaat maakte en welk een verderfelike invloed ervan uitging en dat was de reden dat Luther er zijn stem tegen ging verheffen. Hij was de man van de vrije genade. Die was zijn roem, zijn blijdschap, zijn levensbeginsel. Toch was hij nog niet in beginsel tegen de aflaat. Hij stond in dezen nog op het standpunt van de kerk. De 1ste November naderde. Dat was een Roomse heilige dag. En op die dag kwamen er gewoonlik vele bezoekers naar Wittenberg. Op 31 Oktober ging Luther nu 's middags om 12 uur naar de slotkapel en sloeg daar een papier aan, waarop 95 stellingen tegen de aflaat waren geschreven. Zij waren allen van zijn hand en lieten zien welk standpunt hij in de zaak innam. Hij nodigde iedereen uit om de volgende dag met hem een disputatie te houden over deze zaak.

Het was in die dagen geen vreemde zaak, dat, als iemand de aandacht op iets wilde vestigen, hij des-aangaande stellingen aan plakte. Luther gaf van zijn daad ook kennis aan de aartsbisschop en de bisschop, waaronder hij behoorde.

Niemand nam op de feestdag de uitnodiging aan. Er was geen debat. De stellingen trokken evenwel zeer de aandacht, en zij waren op aller tongen. En dat niet zo zeer door, wat zij inhielden, als wel door wat er aan ten grondslag lag. In vorm waren ze nog echt Rooms, doch in geest reeds Protestants. Dat voelden de tegenstanders van Luther veel meer dan hij zelf. Zij spraken ook uit, wat in duizenden harten leefde. Vandaar dat zij ook zeer spoedig door gans Europa verspreid waren, ofschoon er in die dagen geen post en telegraaf was. Er heerste toen echter volkomen vrijheid van drukpers. Boeken werden veel verkocht door rondgaande personen. De meeste mensen konden wel niet lezen, doch zij luisterden gaarne met aandacht naar voorlezers. Bij het bekend worden van de stellingen riepen verscheidene voorname mannen: „Daar is de man, waarnaar wij al lang hebben gewacht!” Deze daad van Luther was de aanvang van de grote strijd, die uitliep op de Hervorming. Daarom vierden wij op 31 Oktober de gedachtenis van de Hervorming.

Luther dacht toen nog gans niet aan een scheiding met Rome. Als iemand hem zou hebben voorspeld, wat de uitwerking van zijn daad zou zijn, dan zou dodelijke angst en schrikt hem hebben vervuld. Luthers daad was de vonk, die de grote hoop houts, die daar lag, in brand stak. Een kleine vonk kan echter geen vuur aansteken, als er geen brandstof is. En hier lag de brandstof bergen hoog.

De Hervorming moest komen. Had Luther niet de heldendaad verricht van zijn stellingen aan t+

plakken, dan zou de Hervorming door iets anders aan de gang zijn gezet.

Er ontstond nu een hele strijd over de aflaat. Tetzel, Wimpina en Eck verdedigden haar luidruchtig en ijverig met mond en pen.

Van de aflaat kwam men op de autoriteit van de paus. Stond die boven alles, en was alles wat de paus deed, goed? Dat werd nu de vraag. Het gaat meer malen zo met schijnbaar kleine kwesties. Zij hebben een diepe ondergrond. Na de Boerenoorlog hoorden we een ontwikkeld, maar oppervlakkig man zeggen: „Och, wat is een vlag. Het is maar een gekleurd lapje doek. Wat bekommer ik mij om een vlag!” Wel simpel, niet waar?

Het gerucht van de strijd te Wittenberg begonnen, kwam de paus ook in zijn fraai paleis te Rome ter ore. Hij meende, dat het een twist was tussen een paar domme, vechtlustige monniken. Later, toen het te laat was, zag hij zijn fout in.

In Maart 1518 stelde hij de geleerde Dominikaan Prierias aan om een kommissie te leiden met het doel de zaak te onderzoeken. Prierias veroordeelde Luther en schreef tegen hem. Luther beantwoordde dat schrijven heftig en zo liep dit alles uit op een grote verwijdering.

De paus dagvaarde nu 7 Aug. 1518 Luther om binnen 60 dagen voor hem te Rome te verschijnen. De keurvorst, die wel zag, dat als Luther ging, hij niet weer zou terug keren, liet hem niet gaan. Het schitterende licht van zijn geliefkoosde Universiteit wilde hij niet verliezen. Die professor trok juist zoveel studenten. Veel meer dan de anderen. Luther was al bekend geworden en de studenten stroomden naar Wittenberg.

Hij stelde daarom voor, dat er te Augsburg een samenspreking tussen Luther en een vertegenwoor-

diger van de paus zou plaats hebben, en dat voorstel werd aangenomen. In een eenvoudig gewaad gekleed, ging Luther te voet op reis naar die stad en kwam er 7 Oktober 1518 aan, en werd door een paar vrienden hartelik ontvangen. De stad was vol nieuwsgierigen, want iedereen was begerig om de veelbesproken man te zien, die de moed had om de strijd tegen de paus te beginnen. Cajetanus, de afgezant van de paus, was daar om Luther van zijn dwaling te overtuigen. Hij was zeer geleerd en een man van onbesproken gedrag. Hij was zeer beleefd en vriendlik jegens Luther, en wilde net één woord van deze horen. Dan zou hij tevreden wezen en dat woord was: Ik herroep! (Revoeo). Dat weigerde Luther; dat woord kon en mocht hij niet spreken. Dat was tegen Gods Woord, en tegen zijn geweten. Hij werd beschuldigd, dat hij tegen zijn wettig hoofd de paus in opstand was. „Herroep! of kom niet meer in mijn tegenwoordigheid,” zeide Cajetanus eindelijk.

Hij zeide tegen Staupitz, dat hij niet langer met dat Duitse beest, met zijn diepliggende ogen en zulke vreemde gedachten in zijn hoofd; wilde spreken.

Luther was in groot gevaar van gevangen te worden en vluchtte 20 Oktober 's nachts bijna zonder kleren te paard uit de stad, en kwam uitgeput te Monheim aan en viel daar in een stal uitgeput op het stroo neer.

Nu werd een ander man door de paus gezonden. en wel Karel von Miltitz.

Te Altenburg had hij 6 Jan. 1519 een onderhoud met de hervormer. Von Miltitz was, o, zo vriendelik. Hij kon Luthers daad goed begrijpen. 't Was alles de schuld van die boze en onverstandige Tetzal. Hij smeekte Luther met tranen in de ogen om toch geen scheuring in de kerk te weeg te brengen.

Luther raakte onder zijn invloed, en men scheidde met en broederkus na het houden van een gemeenschappelijke maaltijd.

Beide partijen zouden zwijgen, totdat de zaak door een Duitse bisschop geschikt was.

Men heeft gevraagd, of Luther hier niet te zwak was, en of hij wel zul'k een afspraak mocht maken, was het geen verloochening van beginselen. Luther gevoelde echter zijn grote verantwoordelijkheid, en was ook nog bevreesd voor een scheuring. En dat was in hem te prijzen.

De tegenpartij verbrak evenwel dit akkoord, en zo begon de strijd opnieuw. De zaak was ook te gewichtig en van te groot belang dan dat zij opeens, door de afspraak van een paar personen, kon eindigen.

Door Dr. Eck, een ijverige verdediger van de af-laar, werd nu een twistgesprek of disputatie bepaald, waaraan hij zelf, Luther en Carlstadt, een medeprofessor van Luther zouden deelnemen.

Te Leipzig in de grote zaal van het kasteel Pleisenburg had het twistgesprek plaats. Het duurde van 27 Junie tot 15 Julie 1519. Dr. Eck was zeer geleerd, had een sterk geheugen, was begaafd om te redeneren, vlug en gevat van antwoord. Hij had voorts een zeer sterke stem, was zeer opgeblazen, en winderig en pronkziek in zijn optreden.

Carlstadt (eigenlijk Bodenstein) was een man met een zwak geheugen, hij was verward en raakte spoedig verlegen. Dr. Eck had hem spoedig onder de voet.

Luther kon in geleerdheid niet met Dr. Eck worden vergeleken, maar hij kende de Bijbel veel beter dan deze. Hij was onvervaard, en kon zijn man staan. De hele disputatie draaide eigenlijk om het

grote punt of de paus, als opvolger van de apostel Petrus, onfeilbaar was.

Luther zeide, neen. Wij moeten in alles ons richten naar Gods Woord. Daaraan is de paus ook onderworpen. Dr. Eck zeide daarentegen, dat de paus boven alles stond.

Onder de disputatie kwam Luther tot de overtuiging, en sprak die ook uit, dat de Hussieten in hun strijd tegen Rome gedeeltelik gelijk hadden. Toen hij dat zeide, ging er een mompeling van verbazing door de zaal. Voor velen was, dat als een donderslag.

Zoals het meestal gaat, ging het ook hier. Ieder partij eigende zich de overwinning toe.

Luther kwam nu dagelijks door studie en nadenken meer tot de overtuiging, dat de H. Schrift, en die alleen, het fundament moet wezen van geloof en leven, van Kerk en theologie.

Luther schreef nu drie merkwaardige boeken:

1. Adres aan het Duitse volk.
2. De Babyloniese gevangenschap van de Kerk.
3. De Vrijheid van een Christenmens.

De eerste twee waren gericht tegen de paus en hadden een ontzettende uitwerking.

Het laatste was een boek van vrede en vroomheid.

Dr. Eck was na de disputatie naar Rome gegaan om verslag te doen bij de paus. Het veroordelend vonnis werd over Luther geveld. Op 15 Junie 1520 verscheen de pauselijke bul (geschrift) waarmee Luther in de ban werd gedaan en van de Kerk werd afgesneden. Zij begon met de woorden van Ps. 74:22. „Exurge, Domine, et judica Causam tuam” enz. „Sta op, o God, twist uwe twistzaak” enz.

Alle vorsten magistraten en burgers werden daarin opgeroepen om Luther en zijn volgelingen te vangen en ze aan de pauselijke stoel over te leveren.

De Keurvorst Frederik, onder wie Luther behoorde, liet de bul niet afkondigen. Hij handhaafde zijn geliefde en beroemde professor.

Dit is de laatste bul geweest, die door een paus, aan de Latijnse Kerk, als een geheel, is gericht geworden en het is de eerste die niet door de Kerk is gehoorzaamd.

In sommige plaatsen werden de boeken van Luther volgens order van de bul verbrand; in andere plaatsen werd de bul met onverschilligheid of zelfs met tegenzin ontvangen.

Luther bleef kalm. Hij vertrouwde op de Heere en op die alleen.

Op 20 Dec. 1520 verbrandde hij de bul alsmede de wetboeken van de Roomse Kerk in tegenwoordigheid van vele professoren en studenten. Toen verbrak hij ook van zijn kant de band met de Roomse kerk.

Dat Luther verschillende geleerde en vrome vrienden had, die hem in zijn machtige strijd hielpen, was een feit, waarvoor hij God innig dankte.

Van nu begon voor hem het werk om op te bouwen. De Lutherse kerk werd gesticht, die meer van de Roomse ere dienst behield dan de Gereformeerde kerk. Die kerk was evenwel in leer volkomen Evangelies, al had ze ook andere opvattingen dan de „Kerk van Calvijn.”

Wij zijn Calvinisten, maar eren Luther als de van God gegeven held, die de strijd tegen Rome begon in Godsnaam en zo ook voor onze vaders de boeien verbrak.

T. HAMERSMA.

DE BEGINSELEN VAN DE REFORMATIE.

I.—Het godsdienstig leven.

Toen Johan van Riebeeck 1652 de Kaap de Goede Hoop in bezit nam als kommandeur van de Ned. O. I. Kompanjie, bracht hij met zich de Nederlandse Staten-Bijbel van 1637. Deze Bijbel was voor hem en zijne onderhorigen het slagzwaard waarmee hij Satans rijk in Z. Afrika kwam neervellen. Deze Bijbel was voor hem en de zijnen het kompas dat hen de grote levenszee veilig deed bevaren. Deze Bijbel is de eerste grondwet van Zuid-Afrika's maatschappelijke leven geworden. Hij bracht die mede uit de Nederlanden, die na 80 jaren van strijd in 1648, dus vier jaren vóór zijn aankomst, het recht hadden verworven om deze Grondwet te gebruiken. Bij de vrede van Munster was door Spanje aan de Staten-Generaal van de zeven provincieën de souvereiniteit afgestaan, zo in het geestelijke als in het wereldlijke. Op die woorden, „het geestelijke” was de vrede bijkans afgesprongen, maar de Hollandse Calvinisten hadden op hun stuk gestaan en 't gezag van de paus van Rome tegelijk met dat van de Spaanse Koning doen vervallen verklaren. Zij erkenden geen andere Souverein dan God alleen, en daarom duldden zij geen ander gezag over de gewetens der mensen dan Gods Woord.

Dit beginsel hadden zij te danken aan twee machtige profeten, die Christus in de 16de eeuw beschikte om de kandelaar des woords in zijn Kerk te ontsteken. Luther en Kalvijn.

Luther's optreden was als dat van Elia, een donderslag bij een heldere hemel, Kalvijn's verschijning als die van Eliza, aan het suizen van een zachte

stilte gelijk. Luther en Kalvijn waren geen godsdienststichters, maar volksleiders, die alle roomse beletselen opruimden, welke zich tussen God en de mens hadden gesteld. Luther zocht de rechtstreekse toegang tot Gods vaderhart, zonder inmenging van de Kerk, op grond van de beloften in het Evangelie. Kalvijn zocht bovendien de rechtstreekse toegang tot God als Souverein (vrijmachtig) Koning, zonder inmenging van Rome, op grond van de openbaring van Gods wil in de Heilige Schrift. Beider eerste stap op deze weg was het brengen van de Bijbel onder het volk.

De roomse kerk erkent geen andere Bijbel dan de Vulgata, een latijnse vertaling, ongeveer 420 na Chr. door Hiëronymus vervaardigd. In deze zijn later heel wat fouten ingeslopen en de leeken kunnen haar niet lezen. Tussen de jaren 1300 en 1500 zijn sommige stukken van de Vulgata vertaald en in de Nederlandse taal uitgegeven, maar in deze kinderbijbels werd Gods Woord vermengd met allerlei dwaze verzinsels. Bij Genesis 4 b.v. werd verhaald, uit Josephus, dat Tubal een toren bouwde van aarde en Jubal een toren van steen. Verging de aarde door water, dan zou de steenen toren ongedeerd blijven, verging ze door vuur, zo zou de aarden toren blijven staan.

Luther vertaalde de Bijbel van 1522 tot 1532. In 1534 kon de Bijbel in de Duitse taal worden uitgegeven. Luther ontleende de taal aan het volk, „Hoe men Duits moet spreken, dat moet men aan de moeders in huis, aan de kinderen op de straat, aan de gemene man op de markt vragen.” Dadelik werd de Lutherse Bijbel in 't Nederlands vertaald 1565. Deze Bijbel heet „Deux Aes” naar de kanttekening op Nehemia 3 vs. 5. „De armen moeten het kruis dragen, de rijken geven niets Deux aes (2x1 is 2)

en heeft niets Six Cinque (6x5 is 30) en geeft niet.* Quater Drij (4x3 is 12) die helpen vrij. Dit betekent dat de arme man en de burgerman alle lasten dragen.

De eerste Franse Bijbel is van Olivetanus en Kalvijn 1535. De voorrede is door Kalvijn geschreven, om het werk van zijn neef aan te bevelen. Kalvijn was toen 26 jaar oud en werkte aan deze Bijbel twee jaar na zijn bekering. Doch bij die arbeid liet hij het niet. Terwijl door Luther slechts een paar Bijbelboeken uitgelegd zijn (Romeinen, Galaten) heeft Kalvijn de gehele Bijbel op enkele Boeken na uitgelegd; en op zulk een wijze, dat ieder goed theoloog die moet raadplegen, ook in onze tijd. De Nederlandse Staten-Bijbel is van 1637 en rust op het fundament van de Lutherse en Kalvijnsche Bijbelvertaling. De Engelse Bijbel van Fryth en Tindal is van 1532 en een vertaling van de Lutherse Bijbel.

De Hervorming bracht dus Gods Woord onder het volk in de voornaamste Europeese landen van die tijd. Daardoor handhaafde ze de vrijheid van ieder kristenmens om in gebondenheid aan de H. Schrift zelf over zijn kerk- en regeringsvorm te beschikken. Wat zou van Zuid-Afrika geworden zijn als Riebeeck in plaats van zijn Statenbijbel een bisschop en enkele roomse priesters had meegebracht? 't Lot van Italië en Spanje, de trouwste kinderen van Rome, doet ons zien, dat onkunde, ongeloof en onzedelijkheid ons volk zouden verteerd hebben. Dat ons volk tot op heden, trots het gebrek aan scholen en kerken en litteratuur, op zulk een hoog peil van praktische ontwikkeling staat is voornamelijk te danken aan het beginsel der Hervorming, dat ieder kristen vrij is om Gods Woord te lezen en toe te passen in het leven. Nergens is dit zeker zo letterlik geschied als hier in Z. Afrika. Toen Kruger in 1842 assistent-

veldkornet werd bestond er geen geschreven wet, voor de Transvaalse Republiek. Hij liet toen volgens Exodus 22 vijf runderen voor een gestolen os en vier schapen voor een gestolen stuk klein vee betalen als boete. Hoewel Israëls burgerlike wetten niet voor ons gelden, toch is het beginsel waarop ze rusten goddelik en bruikbaar voor alle tijden. Een gebrek bij ons Afrikaners is, dat wij de Bijbel te veel opvatten als Wetboek. Van elke zonde moet er een artikel gevonden worden: gij zult niet b.v. dansen. Onze kinderen moeten meer oog krijgen voor het organies karakter van de Bijbel. Niet de advokaat maar de theoloog is de beste uitlegger van Gods Woord, omdat hij geleerd heeft Schrift met Schrift te vergelijken.

II.—Persoonlike bekering.

De oude kristelike kerk onderscheidde een eerste bekering van de Katechumenen (ongedoopte heidenen); een bekering van de gelovigen door het ganse leven heen als dagelikse afsterven van de oude mens en opstanding van de nieuwe mens; en een bekering van gevallenen, die doodzonden hadden begaan. Dit is niet alleen de leer van Augustinus, maar de leer door hem geput uit de H. Schrift, Hand. 3 vs. 19. Efeze 4 vs. 22—24, Galaten 6 vs. 1, Jakobus 2 vs. 20 e.a.p.

De middeleeuwse kerk, waarin Luther en Kalvijn geboren zijn, erkende alleen de bekering van de gevallenen, want alle mensen begaan doodzonden. Deze bekering komt tot stand door de biecht of belijdenis van zonden voor een priester, de absolutie of vergeving door een priester, en de satisfaktie of genoegdoening door goede werken, gedeeltelik in dit leven en gedeeltelik na dit leven in het vagevuur.

De boete of bekering heeft dus bij Rome het karakter van 'n Sakrament. Daardoor kwamen reeds in de elfde eeuw op de boeteplichten van wege de Kerk en de aflaten of kwijtscheldingen van boete tegenover boetvaardigen. Men mocht de boete afkopen of door anderen laten vervullen.

Toen op Allerheiligen van 't jaar 1517 de beurt aan prof. Maarten Luther viel om stellingen aan te plakken voor het dispunt van de geleerden op de volgende dag te Wittenberg, betrof zijn eerste stelling de bekering. „Onze Heer en Meester Jezus Christus wil als Hij zegt: Bekeert u, dat het gehele leven der gelovigen in bekering zal bestaan.” En verder luidt zijn stuk: De aflaat is alleen een kwijtschelding van kerkelijke straffen. Luther keerde dus terug tot de dagelijkse bekering, waarop de Schrift bij Paulus en de kerkvader Augustinus de nadruk leggen. Later is onder invloed van Melanchton de eerste bekering meer op de voorgrond getreden en naar de methode van deze gezocht. Melanchton is dus de vader van de Methodisten, die de eerste bekering verheffen ten koste van de dagelijkse bekering. Het was de taak van Kalvijn om de drieërlei bekering in zuiver verband te zetten. In zijn Institutie stelt hij uitverkiezing en wedergeboorte voorop in de heilsorde, daarop volgen de roeping door het Evangelie en 't geloof dat rechtvaardigt. Eerst daarna volgt als vrucht de bekering, die hare in- en uitwendige zijde heeft.

Hoe kwamen beide hervormers tot dit zuivere inzicht inzake de bekering? Dit inzicht was het werk des Heiligen Geestes, die hen de persoonlijke ervaring van de bekering schonk. Luther had zijn M.A. eksamen gedaan en was zes maanden student in de rechten te Erfurt, toen hij plotseling zijn vrienden vaarwel zegde en monnik werd. Luther was streng-

rooms opgevoed door zijn moeder, en van jongs af hield de vraag hem bezig: „Hoe zal ik een rechtvaardig vertoornd God verzoenen door een heilig leven? En toen nu bij een gevaarlijk onweder zijn dood en de rechterstoel Gods nabij schenen te zijn, deed hij de gelofte aan Sint Anne om monnik te worden en aldus een heilig leven voor God te leiden. Dat hij in 't klooster geen eigengerechtigte Pharizeër is geworden, is te danken aan de kracht van Gods woord. Hoe onberispelijk hij ook leefde, en hoezeer hij ook overdreef in boete en vasten, de wet sprak altijd in zijn gemoed, gelijk in dat van Paulus (Rom. 7 vs. 7): Gij zult niet begeren. Luther had in 't klooster wel toegang tot de Bijbel, maar hij verstond de gerechtigheid Gods daarin geopenbaard verkeerd, God bleef voor hem een vertoornd Rechter. Eerst na zijn aanstelling tot theologies Professor aan de nieuwe hogeschool te Wittenberg en na zijn bevordering tot Dokter in de Theologie ging hem bij het lezen van Rom. 1 vs. 17 het licht in de ziel op. Het verhaal van Luthers bekering op de Pilatustrappen te Rome is zonder grond. De Heilige Geest overtuigde hem in zijn torenkamer te Wittenberg zodat hij uitriep: „Gij Jezus zijt mijne gerechtigheid en ik ben uwe zonde.” Dit geschiedde in 1512 en eerst in 1517 opende hij de strijd tegen de aflaten en eerst 10 December 1520 verbrandde hij openlik de pauselijke bul, waardoor hij voor goed brak met Rome.

Deze zelfde ervaring viel ook Kalvijn ten deel toen hij Student in de rechten was te Orleans 1531. Hij spreekt in zijn inleiding op de Psalmen van een plotselinge ommekeer in zijn leven, waardoor hij enige smaak en kennis kreeg van de ware vroomheid. Ook verhaalt hij in zijn brief aan Sadoletus, die hem verdacht wilde maken bij de burgers van Ge-

néve, dat zijn eerste leven was uit geloof aan de kerk, zonder kennis van Gods Woord. Het volbrengen van de voorschriften der Kerk, de biecht en de aanroeping der heiligen konden hem niet verlossen van het scherpe prikkelen der overtuiging van zonden, die hem doorwondde. Toen zijne vrienden Wolmar en Olivetanus hem bekend maakten met het van roomse dwalingen gezuiverde Evangelie, verzette hij zich daartegen uit koppigheid. Hij schaamde zich om te erkennen, dat hij zijn gehele leven lang gedwaald had. Ook had hij te veel eerbied voor de Kerk om haar zo maar te verwerpen. Doch de overtuigende kracht der wet, zegt hij zelf, bracht de eeuwige dood mij nabij, zodat ik het noodzakelijk achtte, na met weenen en zuchten mijn voorgaand leven veroordeeld te hebben, mij over te geven en mij in uw leven, o God, terug te trekken. Eerst in 1534 schreef Kalvijn de rektorale rede, die door de mediese professor Cop, aan de Universiteit van Parijs is voorgedragen, die het tegenstuk van Luthers 95 stellingen van 1517 kan genoemd worden, het grote manifest der Franse Hervorming. Deze rede had tot tekst Matteus 5. Daarin noemt Kalvijn het Evangelie de kristelijke wijsbegeerte en de roomse dwaling de leer der Sophisten. De twijfel aan Gods vergevende liefde, zegt hij, is het meest goddeloze dat een kristen overkomen kan. De twee hoofdzaken van het leven zijn, dat God groot gemaakt worde en dat wij verzekerd zijn van onze zaak, om Hem als onzen Vader met volle vrijmoedigheid aan te roepen.

En nu de vraag: Heeft Zuid Afrika het beginsel der Reformatie die in 1652 hier heen werd overgeplant bewaard? Toen het Rationalisme, d.i. de godsdienst der rede aan het einde van de 18e eeuw hier heen kwam werd deze met open armen ontvangen.

De rechten van de mens schenen veel mooier onderwerp van nadenken te zijn, dan de gerechtigheid Gods, waarover de reformatoren peinsden. De zelfbeking bleek veel gemakkelijker en voordeliger te zijn, dan de persoonlijke beking door de Heilige Geest. Daarom ondervond Gouverneur de Mist geen tegenstand bij zijn optreden als kerkhervormer in Z. Afrika, noch ook de Engelse gouverneur Lord Ch. Somerset bij zijn stichting van een kerkgenootschap in 1824, waardoor de aloude gereformeerde gemeenten te niet werden. Gelukkig trad er reaktie in door de opwekking van 1860 onder leiding van Dr. Murray. Maar daarbij trad slechts een derde deel van de waarheid op de voorgrond, n.l. de eerste beking. Aan de eis der dageliks beking, en de arbeid der Kerk aan de gevallen in doodzonden, werd geen gehoor gegeven. Dit gereformeerde beginsel leefde in stilte voort bij enkele voortrekkers, totdat Ds. D. Postma Sr. en Ds. F. Lion Cachet hierheen kwamen, om de kandelaar des Woords weer in eere te herstellen.

En tans? Het schijnt alsof de zelfbeking 't weer gaat winnen in Z. Afrika. Men hoort wel klagen: o, mijn mielies, mijn koren, mijn beesten! maar slechts zelden hoort men de klacht van Luther: o, mijn zonden, mijn zonden, mijn zonden!

God alleen kan ons redden voor zedelike en geestelike verachtering. Hij begint daartoe bij de persoon, die Hij als instrument verkiest, om die te brengen tot geloof en beking. Lezer, hebt gij reeds te doen gekregen met die God, die Luther en Kalvijn riep, en die ook u roept tot zijn instrument, om het Evangelie te kennen en te verbreiden in Z. Afrika?

III. Het Huiselijk Leven.

De roomse leek krijgt niet alleen zijn wedergeboorte (doop), zijn bevestiging in de genade (vormsel) en zijn zondenvergeving (absolutie) van de Kerk, maar ook zijn vrouw. Het huwelijk is bij Rome een sakrament, een kerkelijk genademiddel voor de leeken. De heiligen, zoals de geestelijken, de monniken en de nonnen hebben het huwelijk te vermijden (coelibaat) omdat het hen aftrekt van het geestelike naar het zinnelike leven. Maar voor de leeken is het huwelijk goed onder leiding van de Kerk.

Dit beginsel van Rome volgens 't welk het huiselijk leven een lagere heiligheid is dan het ongehuwde leven is afkomstig van de Griekse wijsbegeerte. De H. Schrift leert, dat het huwelijk eerlijk is onder allen, en dat het huisgezin de samenwoning van Christus en de gemeente afschaduwt. Christus zelf had niemand Hem gelijk op aarde, zijn vrouw is de gemeente der uitverkorenen. Maar toch eerde Hij het huwelijk door zijn tegenwoordigheid op de bruiloft te Kana. De meeste Apostelen waren gehuwd. Paulus raadt alleen het huwelijk af om de aanstaande vervolging van de gemeente. De gevolgen van de verlaten des Bijbels door Rome zijn niet uitgebleven. Toen Luther met Katherina van Bora in 't huwelijk trad 1524 noemde Hendrik VIII, de koning van Engeland zulks bloedschande. Anderen voorspelden, dat uit dit huwelijk van een pater met een non de Antichrist zou geboren worden. Doch Erasmus van Rotterdam spotte daarmee en zei: Als deze voorspelling waar is, dan is de aarde vol van Antichristen. Het coelibaat leidt hier en daar tot onzedelijkheid. Voorts maakt de opvatting van het huwelijk als een sakrament, dat de vrouw meer haar priester gehoorzaamt dan haar man. Hoevele vor-

stinnen waren niet gelijk Maria de Medicis en Maria Stuart, gewillige werktuigen in de handen der Jesuiten om hare mannen te dwarsbomen?

Luther en Kalvijn zijn beide gehuwd geweest. Kalvijn had een Nederlandse vrouw: Idolette van Buren. Beide Hervormers zijn tot een huwelijk overgegaan op raad hunner vrienden en hebben later God gedankt voor de zegen van het kristelik huwelijk. Zij vonden raad en steun bij hunne echtgenoten, terwijl hun ogen open gingen voor allerlei huiselijke zaken. De huiselijke godsdienst werd door Luther geregeld in zijn kleine Kathechismus van 1529. 's Morgens moet de huisvader een gebed doen evenals 's avonds, waarvan een formulier wordt gegeven, en dat gevolgd wordt door het zingen van een Psalm of een geestelik lied. Aan tafel moet de huisvader de bede uit Ps. 145 vs. 15, 16 opzeggen en bij het danken na de tafel Ps. 147 vs. 9-11. Voor elk lid van het gezin wordt een tekst opgegeven. Voor de vaders 1 Pet. 3 vs. 7, de moeders 1 Pet. 3 vs. 6, de ouders Efeze 6 vs. 4, de kinderen Efeze 6 vs. 1-3, de dienstbaren Efeze 6 vs. 5-8, de jeugdigen in 't gemeen 1 Petrus 5 vs. 5, 6, de weduwen, 1 Tim. 5 vs. 5-6, de gemeente Rom. 13 vs. 9 en 1 Tim. 2 vs. 1. Deze lessen worden besloten met het vers: „Elk leer zijn lesse wel verstaan, zo zal 't wel in zijn huis toegaan.” Deze huisregel, die gebeden, zingen, vermaningen insluit, is bij de gereformeerden uitgebreid tot wat de Dordtse sinode noemt: huiskatechisatie. De Bijbelse waarheden worden bij gelegenheid van de huisgodsdienst aan de kinderen ingescherpt. Van deze huiselijke godsdienst weet Rome niets, en het simpele kruisslaan vóór de maaltijd is hierbij vergeleken een zinledige vertoning. Goede Rooms en benijden de Protestanten deze instelling. Daarom is het zo treurig, dat velen haar verwaarlo-

zen, 'tzij door ongeregeldheid van de arbeid of overlating van het werk aan de schoolmeester en katechiseermeester. Vooral in Z. Afrika waar op de plaatsen het kerkelijke leven door de grote afstanden zo beperkt is, hangt van de huisgodsdienst het voortbestaan van het Protestantisme af.

Wat de Hervormers gedaan hebben voor het schoolonderwijs is niet met korte woorden te zeggen. In 1528 verscheen van de hand van Melancton, Luthers rechterhand, 'n reglement op 't onderzoek van de gemeenten (visitatie), dat een leerplan bevatte voor kristelijke gymnasia (paedagogia). Naast deze soort van scholen verreezen kosterscholen waarin de kerk door zijn koster de arme kinderen onderricht gaf in schrijven, rekenen, Duits en de Katechismus. Reeds in 1580 werden deze kosterscholen verhoogd tot gewone dorpsscholen. Luther bracht dus het onderwijs uit de handen van de priesters over naar het volk. Hij keurde geen schoolmeester goed, die niet kon zingen, want door middel van het lied heeft de Reformatie Duitsland veroverd.

De Calvinisten hebben eerst het middelbaar en hoger onderwijs veroverd op Rome. In 1559 kwam door Kalvijn te Genève een Kollege tot stand, waaraan een Universiteit was verbonden. De hogeschool te Leiden werd 1575 gesticht; naast de reeds bestaande latijnse school. In Frankrijk hadden de gereformeerden drie hogescholen vóór 1600 n.l. Montauban, Nîmes en Saumur, de stad van Jean du Plessis. Voor de lagere scholen voerden de gereformeerden het beginsel in dat de ouders daarvoor hadden te zorgen, en bij onstentenis van deze Kerk en Overheid. Men denke slechts aan onze Doopvragen waarbij nu nog elk gereformeerd vader die plicht op zich neemt. Op dit punt lijdt Z. Afrika nog onder

de gevolgen van het Rationalisme. De geschiedenis leert, dat ons volk alleen regeringsscholen wil en als deze uitblijven dan kerkscholen. Dit feit legt ons gereformeerden de taak op om evenals Kalvijn en de Prins van Oranje te beginnen met het hoger onderwijs. De krachten zijn er, men geve ons slechts de middelen om het land met gereformeerde onderwijzers voor hogere en lagere scholen te overdekken. Het jubileumfonds moet bewijzen, dat ons volk nog leeft bij de beginselen der Reformatie.

IV.—Het maatschappelijke leven.

De beweging der geesten in de 16e eeuw, die men Hervorming noemt, ging vergezeld van grote gebeurtenissen. De uitvinding van de boekdrukkunst, de herleving van de letteren (Humanisme) en van de kunst (Renaissance), de ontdekking van Amerika, het opkomen van de natuurwetenschap, schieden een nieuw midden waarin de 16e eeuwse burger zich bewoog. Bijna alle mensn waren de voorgdij van de Roomse Kerk moede en dorstte naar staatkundige, maatschappelijke en wetenschappelijke vrijheid. De Hervormers hebben echter de verzoeking weerstaan om leiders van een Revolutie te worden. De Revolutie van 1789 zocht de vrijheid van de natuurlijke mens onder de leuze: „Geen God en geen meester!” De Hervormers zochten de Vrijheid van de kristenmens onder de leuze: „Tegen de slavernij der zonde heerschappij der genade!” Boven alle stoffelijke goederen go'd hen de vrede met God, de bevrijding van de schuld der zonde en het leven in Gods gemeenschap. Uit de liefde tot God vloeit bij hen voort de liefde tot de naaste (het zedelijk leven) en de liefde tot de arbeid in het stoffelijke (het maatschappelijk leven).

Luther heeft veel geschreven over maatschappelijke onderwerpen, zoals voeding, arbeid, handel, beroep, weelde, reinheid, regeringsvorm e.a. Maar hij mist de eenheid van beginsel, en is daardoor vaak tegenstrijdig. Luther was bang voor de Politiek en daarom konservatief d.i. behoudend.

Onder de boeren in Zuid-Duitsland openbaarde zich een begeerte naar lotsverbetering. De adel verdrukte hen zozeer, dat alle vrucht van hun arbeid voor hen verloren ging. Eerst voelde Luther veel voor hen, maar toen de boeren rebelleerden spoorde hij de vorsten aan om met het zwaard deze opstand te onderdrukken. Luther was een man uit het volk (demokraat) maar hij gevoelde geen roeping om de middeleeuwse rechten van de vorsten en de adel (aristocratie) te beperken. Zelfs heeft hij door zijn invloed bewerkt, dat de Kerk in Duitsland wordt bestuurd door de regering. Kalvijn was ook demokraat, maar hij heeft door zijn invloed de burgerlike rechten uitgebreid in Zwitserland, Frankrijk, de Nederlanden en Schotland, ten koste van de adel. Het nieuwe Protestantisme van de 18de eeuw (Rationalisme) wil volkssouvereiniteit, onder de naam van republiek. Kalvijn wilde dat het volk zijn eigen regeerders zou kiezen, maar daarna zich aan deze zou onderwerpen als dienaren Gods, om zijn recht in de samenleving te handhaven. Alleen het geweten van de mens en het recht der Kerk mag de overheid niet aantasten. Zodra zij zulks doet is ze een tyrannie, die bestreden moet worden. Deze beginselen zijn niet middeleeuws, gelijk die van Luther, niet theocraties, gelijk die van Israël, maar kristelik-demokraties en gegrond op de doorgaande leer van de H. Schrift.

Het maaschappelijke leven te Genève stond onder streng toezicht. Op de lastering van Gods Naam,

echtbreuk, ontucht, ongehoorzaamheid aan de ouders stond de doodstraf. Verzuim in kerkbezoek, weelde in de kleederdracht en maaltijden, spel, dans en toneelvoorstellingen werden met zware geldboeten bestraft. Die strengheid was nodig om een einde te maken aan de middeleeuwse onzedelijkheid en losbandigheid, die in Europa heersten. 't Gevolg was dat Genève een toevluchtsoord werd voor alle verdrukten en dat vreemdelingen de stad prezen als een modelstaat, die haars gelijke op aarde niet had. Elders kan men lezen wat Kalvijn heeft geschreven over het menselijk beroep, de koophandel, de rente, de weelde, de samenleving, de armenzorg, onderwerpen die hier slechts aangestipt kunnen worden.

De vraag moet echter beantwoord worden of Z. Afrika nog staat bij de beginselen van de eerste Hervormers. Worden alle wetten voor de samenleving afgeleid uit de liefde tot God of uit de zin van de meerderheid van het publiek? Is de vrede met God ons hoogste goed of de vrede met de Mammon? Wordt de vrijheid van het geweten en van de Kerk geëerbiedigd of met voeten getreden? Leiden we onze kinderen op voor een goddelijke roeping of voor een winstgevend bestaan?

Zeër zeker, ons volk is in de grond een godsdienstig volk. Maar hoe? Naar middeleeuwse wijze. Aan de éne kant staat het terrein van de natuur, waarop ieder handelt naar zijn eigen belang, aan de andere kant het terrein van het bovennatuurlike, waarop monnikachtige vroomheid van predikanten en ouderlingen voornamelijk wordt geeist. De tegenstelling van zonde en genade waaruit de Hervormers leefden is nog niet volkomen in ons volksleven door gedrongen. De Bijbel leert dat de ganse natuur, alle gave Gods, kunst en wetenschap, beroep en handel, politiek en maat-

schappelijke organisatie, goed is, maar door de zonde bedorven. De ware kristen strijdt tegen zondige kunst, onzedelijke praktijken in beroep en handel, ongodelijke wetten in staat en maatschappij. Kristelijke armenzorg is het wegnemen van het kwaad waaruit de armoede ontstaat n.l. de gewetenloze speculatie met de gronden. Kristelijke zending is 't weggagen van de boze geesten, die het leven van de naturel verderven, en hen tot een gevaar voor de samenleving maken. Kristelik onderwijs is het opleiden van het kind voor een eerlik, goddelik, beroep in de maatschappij. Als die strijd komt, en hij zal komen want God is getrouw aan 't verbond der vaderen, dan zal ons volk gelijk de hervormde voorvaderen roemen in de vruchten van Gods gemene en biezondere genade. „Dan zal de Heer ons 't goede weer doen zien; dan zal ons 't land zijn volle gerven bién.” Dan wacht ons waar volksgeluk,—bestendige volksblijdschap en hoger volksleven. Onze leuze op dit vierde eeuwfeest der Hervorming zij: Terug naar de Bijbelse beginselen van Luther en Kalvijn, de grondleggers van ons kristelik volksleven!

S. O. LOS.
